

**1805-1807 ve 1853-1856 YILLARINDA TOKAT'TA MÜSLÜMAN KADIN İSİMLERİ:  
10 ve 63 NUMARALI TOKAT ŞER'İYYE SİCİLLERİ İŞİĞINDA**

**Yılmaz KILIÇ<sup>1</sup>**

**ÖZET**

Nesnelere ve varlıklara isim vermenin Hz. Allah tarafından isimlerin Hz. Adem'e öğretilmesi ile başladığına inanılmaktadır. Türkler, İslamiyet'i kabul etmeden önce doğadan esinlenerek çocuklarına isim vermiştir. İlbilge Hatun, Uluğ Hatun gibi kadın isimleri yerini İslamiyet'in kabulü ile beraber Ayşe, Fatma, Hatice, Şerife ve Emine gibi isimlere bırakmıştır. İslamiyet'in kabulünden sonra Hz. Muhammed'in eşi, kızları ve annesinin adlarının; sahabe adlarının, Kur'an-ı Kerim'de zikredilen adların isim vermede öncülük ettiği bir gerçektir. Yer yer Adak, Kurban, Nezir gibi İslami kaidelerle bağdaşmayan anlamlar içeren isimlerin Müslümanlarca tercih edilmesi bu ilkeyi bozmamaktadır.

Bu makalede 1805-1807 tarihlerine ait 10 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicili ve 1853-1856 arası döneme ait 63 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicili'ne dayalı olarak Tokat'taki Müslüman kadın isimleri üzerinde durulmuştur. Her iki defterdeki veriler ışığında görülmüştür ki Arapça isimler oldukça baskındır. Arapça isimlerin çoğunluğu Hz. Muhammed'in ailesinden ve Kur'an-ı Kerim'den alınmıştır. Türkçe ve Farsça isimler verilirken doğa, gelenekler ve iyi huy bildiren isimler tercih edilmiştir. Tokat'a ait Şer'iyye sicillerine kaydedilmiş davaların taranması ile hazırlanmış olan bu makalede çok sayıda kadın ismine ulaşılmıştır. İslamiyet'in etkisi çalıştığımız defterde de kendisini göstermiştir. Öyle ki kadınlar tarafından en fazla kullanılan dokuz isim, Şerife, Fatma, Hatice, Ayşe, Emine, Rukiye, Saliha, Nefise ve Zeynep'tir. Makalenin son kısmında Müslüman kadınlara verilen unvanlar tartışılmıştır. Özellikle "Hatun" unvanı belirtilen zaman aralığında sıkça kullanılmıştır. Ancak "Hanım, Şerife ve Hacı" sözcüklerinin Müslüman kadınların unvanı olarak kullanıldığına dair delile 10 ve 63 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicili'nde rastlanmamıştır. Ekler kısmında tespit edilen isimler ve anlamları ayrı ayrı tablolarda sunulmuştur.

**Anahtar Kelimeler:** Tokat, 19. Yüzyıl, Şer'iyye Sicili, Kadın, İsim.

---

<sup>1</sup> Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Orcid No: 0000-0002-9085-9657. yilmazkili019@gmail.com.  
Araştırma Makalesi/Research Article–Geliş Tarihi/Received:01/03/2021–Kabul Tarihi/Accepted: 23/04/2021

## NAMES OF MUSLIM WOMEN IN TOKAT BETWEEN 1805-1807 AND 1853-1856: ACCORDING TO TOKAT ŞER'İYYE REGISTERS NO. 10 AND 63

### ABSTRACT

Naming objects and beings has begun with by God with the teaching of names to Hz. Adem. Turkishs, has named to their children by inspired from the nature before accepting the Islam Religion. With the acceptance of the religion of Islam, started to be used frequently names such as Ayşe, Fatma, Hatice, Şerife and Emine. It's not quased the principle that Muslim woman sometimes using the names such as Adak, Kurban, Nezir with they are not conserted with the Islamic philosophy.

In this article focus on Muslim woman names in Tokat based on the Tokat Şer'iyye Registry No. 10 and 63 from the period 1805-1807 and 1853-1856. These names were examined according to using percentage, variation of the names and origin and also the data of them in 1805-1807 and 1839-1859. The majority of Arabic woman names were given from Hz. Muhammed's family and Kur'ân-ı Kerîm. While Turkish and Persian names were frequently given, the names reflecting nature, customs and good manner. This article which was prepared with the examination of the complaints recorded in the Tokat Şer'iyye Registry of Tokat, reached a large number of woman name. The influence of the religion of Islam showed itself in the notebook we worked on. So much so that the nine names most frequently used by women are "Şerife, Fatma, Hatice, Ayşe, Emine, Rukiye, Saliha, Nefise and Zeynep". In the last part of the article, the titles given to Muslim woman are discussed. Especially the "Hatun" was used frequently. However evidence that the words "Hanım, Şerife and Hacı" were used as the title of Muslim women was not found in Tokat Şer'iyye Registry No. 10 or 63. The names identified in the appendix and their meanings are presented in separate.

**Keywords:** Tokat, 19th Century, Şer'iyye Registry, Woman. Name.

### GİRİŞ

Nesnelere ve varlıklara isim vermenin Hz. Allah tarafından Hz. Adem'e isimlerin öğretilmesi ile başladığına inanılmaktadır. Türkler, İslamiyet'i kabul etmeden önce doğadaki ve doğaüstü varlıklara istinaden çocuklarına Bozkurt, Aslan, Şahin, Doğan, Timur (Demir) ve Kaya gibi isimler koymuşlardır (Aras, 1988: 332). Türk örf ve geleneklerine göre bir bebek dünyaya geldiğinde kendisine hemen ad verilmeyip bir yaşını doldurduğunda bir eğlence tertip edilir ve bu eğlencedeki en yaşlı kişi bu bebeğe isim koyardı (Aras, 1988: 332). Ayrıca Oğuz Kağan Destanı ve Dede Korkut Hikâyelerinde anlatılanlara göre, Türk çocukları göstermiş oldukları kahramanlıklara göre isim almıştır (Demir, 2011: 146). "Oğuz Kağan, şehri iyi korumasından dolayı Uruz Bey'in oğluna Saklap; ağaçtan sal yapmış Uluğ Bey'e Kıpçak; karlı dağlardan atını bulup getirmiş olan kişiye Karluk; yolda gördüğü duvarları altından, pencereleri gümüştten ve çatısı demirden kapısı kilitli evi açan kişiye Kalaç; kağrı yapmış olan kişiye de Kangalug ismini vermiştir" (Demir, 2011: 146-147). Buradan da anlaşıldığına göre, bir Türk çocuğunun hem bebek iken hem de kahramanlığına binaen aldıkları iki ad vardır.

İslamiyet'in kabulü ile birlikte ad alma konusunda değişimler olmuştur. Öncelikle “Siz kıyamet gününde hem kendi adınızla, hem de babalarınızın adıyla çağrılacaksınız; bu sebeple kendinize güzel adlar koyun” hadîs-i şerîfi bir Müslüman için güzel ve anlamlı isim koyma konusunda teşvik edici unsur niteliği taşımıştır (Aras, 1988: 333). Hz. Allah'a iman etmiş kimse için Kur'ân-ı Kerîm önemli bir isim kaynağı olmuştur. Hz. Allah'ın sıfatlarının bazılarında “abd=kul” eki konularak, Hz. Muhammed'in isim ve sıfatlarından yararlanılarak, ashâb-ı kirâm mensuplarının ve manevi liderlerin adlarından Müslüman-Türk bebeklerine adlar verilmiştir. İslam'a aykırı anlamlar taşımasına rağmen yer yer yatırlara veya batıl inançlara atfen Adak, Kurban, Nezir, Satılmış gibi adların tercih edildiği de görülmektedir (Uca, 2004: 149).

Hem İslamiyet öncesi hem İslamiyet sonrası Türkler için kadınlar çok kıymetli olmuştur. Zira “Hatun” ifadesi Hun devrinden beri Türk devletlerinde hükümdar eşinin resmi unvanı olarak zikredilmiştir. Öyle ki devlet idaresinde dahi söz hakları bulunan hatta gerektiği zamanlarda devleti yönettikleri de vakidir. Sultanlar eşlerinden birisini seferde dahi “Başhatun” sıfatı ile yanında götürmekte idi (Özcan, 1997: 499). Büyük Selçuklu Devleti hükümdarı Tuğrul Bey'in eşi Altuncan Hatun devlet işlerinde sözü geçer bir kimse idi (Kuşçu, 2016: 173). Dede Korkut Kitabı'nda zikredilen Selcen Hatun, kahraman, at binen, kılıç ve ok kullanma becerileri ile tanınan güçlü bir figür olarak anlatılmıştır ki bu da Türklerin kadın algısını ifade etmekte bir delildir (Acar, 2019: 400).

Çocuğa isim vermenin baba hakkı kabul edilen İslam dininde baba vefat etmiş ise veya hukuki haklarından men edilmiş ise anne isim koymakta idi. Anlamı güzel ve söylenişi hoş, Allah dostlarını hatırlatan isimlere “mestehap adlar”; Allah'tan başka birisine itaat anlamı taşıyan isimler ise “Haram Adlar” denilmiştir (Aras, 1988: 333). Eski Türk toplumlarında İl-Bilge Hatun ve Uluğ Hatun adları kadınlar tarafında kullanılırken İslamiyet'in kabulü ile beraber Ayşe, Fatma, Zeynep, Hatice ve Rukiye gibi isimler oldukça sıkça tercih edilir hale gelmiştir (Çelik, 2018: 88).

“Onomastik”, özel adlar bilimi anlamına gelir iken kişi isimlerini ihtisas edinen alana “antroponimi (atroponymie)”, yer adlarını konu edinen bilim dalına ise “toponimi (toponymie)” ismi verilmektedir (Kurt, 1991: 169). Onomastik alanda çalışma yapan Türk bilim insanlarının başında Yılmaz Kurt'tur gelmektedir<sup>2</sup>.

<sup>2</sup> Bkz. “Sivas Sancağı'nda Kişi Adları”, *OTAM*, S. 4, 1993, ss. 223-290; “Adana Sancağı'nda Kişi Adları”, *DTCF Tarih Araştırmaları Dergisi*, S. 26, C. 15, 1991, ss. 169-252; “Osmanlı Tahrir Defterleri'nin Onomastik Değerlendirilmesinde Uygulanacak Metod”, *Osmanlı Araştırmaları/The Journal of Ottoman Studies*, 16, 1996, ss. 45-59; “Kozan'da Şahıs Adları”, *Belleten*, LVIII/223, 1995, ss. 605-633; “Çorum Sancağı Kişi Adları”, *Belleten*, LIX/224, 1995, ss. 75-119; “Adana'da 1572 Yılında Kullanılan Türk Erkek Şahıs Adları”, *Belleten*, LVII/218, 1993, ss. 173-200; “1525 Tarihinde Adana Sancağı'nda Türkçe Kişi Adları Üzerine”, *Bal-Tam Türklük Bilgisi* 2, Prizen Mart 2005, ss. 72-83; “İskilip Kazasında Yer ve Kişi Adları”, *Türk Kültüründe İz Bırakan İskilipli Âlimler*, Ankara 1998, ss. 46-76; “Osmanlı Ermenilerinde Türkçe Kişi Adları”, *Ermeni Araştırmaları Türkiye Kongresi*, Ankara 20-21 Nisan 2002; “Adana'da 1572 Yılında Kullanılan Türk Erkek Şahıs Adları”, *VI. Türkoloji Kongresi*, İstanbul 1986 (Basılmamış Tebliğ).

Yine Alpaslan Demir<sup>3</sup> ve Ali Açıklık'in<sup>4</sup> konuya ilişkin kıymetli çalışmaları mevcuttur. Türklerin isim verme hususunda İslamiyet öncesi ve İslamiyet sonrası<sup>5</sup> olmak üzere iki farklı dönemine ilişkin çeşitli eserler vakidir. Onomastik çalışma yapacak bir araştırmacının başvurabileceği bazı sözlükler bulunmaktadır<sup>6</sup>. İlaveten Osmanlı dönemi kadın isimlerine ilişkin bazı modern çalışmalar da vardır<sup>7</sup>. Konuya ilişkin diğer bazı çalışmalar da mevcuttur<sup>8</sup>.

<sup>3</sup> Bkz. “Şahıs Adlarından Hareketle Nüfus Hareketleri ve İskân Tarihi Çalışmalarına Bir katkı: Sivas Kazası Örneği”, *International Journal of Central Asian Studies*, S. 20, 2016, ss. 151-166; “Zile Kazasında Şahıs Adları”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5 (21), ss. 61-75; “16. Yüzyılda Kelkit Kazasında Şahıs Adları”, *Newssa*, 6 (6-1), ss. 145-180; 15-16. Yüzyıllarda İnebarı Şahıs Adları Üzerine Bir Değerlendirme”, *Uluslararası Tekirdağ Tarihi Sempozyumu*, 26-27 Mart 2015; Şahıs Adlarından Hareketle Nüfus Hareketleri ve İskân Tarihi Çalışmalarına Bir Katkı Karahisar-ı Behramşah Nahiyesi Örneği”, *I. Uluslararası Bozok Sempozyumu*, 5-7 Mayıs 2016, ss. 451-459; “Şahıs Adlarından Hareketle Göç ve İskân Tarihi Çalışmalarına Bir Katkı Cincife Nahiyesi Örneği”, *Türk Göçü Seçilmiş Bildiriler-1*, 2016, ss. 223-229; “Kelkit Kazasında Şahıs Adları”, *İl Oluşunun 85. Yılında Gümüşhane Tarihi ve Ekonomisi Sempozyumu*, 25-26 Mayıs 2010, ss. 232-273.

<sup>4</sup> Bkz. “Artukabad Kazası’nda Türk Kişi Adları (1455-1520)”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 2, C. 13, ss. 305-335.

<sup>5</sup> Bkz. Yusuf Ziya Öksüz, “İslamiyet Sonrası Türklerde Ad Verme Geleneği”, *Milli Kültür*, S. 9, C. 3, Ankara 1982; Ercan Alkaya, “Türklerde Ad Verme Geleneği ve Kişi Adları”, *Türk Kültürü*, S. 459, Temmuz 2001, ss. 442-443; Abdülkadir İnan, “İslam’dan Sonra Türkçe Adlar”, *Türk Dili*, C. 7, 1958, ss. 490-494; Abdülkadir İnan, “Göçebe Türk Destanlarında Kahramanlar-Doğumları, Ad Almaları ve Hüviyetleri”, *Yücel*, S. 66, Ankara 1940; Alaattin Uca, “Türk Toplumunda Ad Verme Geleneği”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 13, C. 11, Erzurum 2004, ss. 145-150; Ali Rıza Gönüllü, “Türk Destanlarında Ad Verme Adeti”, *Türk Yurdu*, S. 20, Ankara 1988, ss. 49-50; Aydın Oy, “Dede Korkut Kitabında Kahramanların Ad Almaları”, *Türk Dili*, S. 99, Ankara 1979, ss. 150-152; Bedri Noyan, “Ad Vermede Gelenekler”, *Türk Kültürü*, S. 246, ss. 638-653; Tuncer Gülensoy, “Türk Kişi Adlarının Dil ve Tarih Açısından Önemi”, *Türk Dili*, Ocak 1999, S. 565, ss. 3-9; Saim Sakaoğlu, “Çocuklara Ad konulmasında Görülen Yenilikler”, *Türk Dili*, S. 508, Ankara 1994, s. 275-282; Orhan Acıpayamlı, “Türk Kültüründe Ad Koyma Folklorünün Morfolojik ve Fonksiyonel Yönlerden İncelenmesi”, *IV. Milletlerarası Türk Halk Kongresi Bildirileri*, Ankara 1992, ss. 2-11; Tuncer Gülensoy, “Türklerde Ad Verme Geleneği ve Hektor”, *Milli Folklor*, S. 22, C.3, 1994, ss. 5; Özgü Aras, “Ad Koyma”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, I, İstanbul 1988, ss. 332-333; Ahmet Caferoğlu, “Kaşgarlı Mahmut’a Göre Akraba Adları”, *Türk Dili*, 27/253, 1972, ss. 23-26.

<sup>6</sup> Bkz. Kemal Zeki Gençosman, *Ansiklopedik Türk İsimleri Sözlüğü*, İstanbul 1975; Arif Hikmet Par, *A’dan Z’ye Ansiklopedik Türk Adları ve Soyadları Sözlüğü*, İstanbul 1981; Ali Püsküllüoğlu, *Seçilmiş Çocuk Adları Sözlüğü*, Ankara 1981.

<sup>7</sup> Bkz. Buket Çelik, “Osmanlı’da Kadın İsimleri: Sivas Eyaleti Örneği (1742-1763)”, *History Studies International Journal of History*, C. 10/ S. 10, 2018, ss. 87-104; Alpaslan Demir, *Tokat Nikâh Defteri (1882-1887)*, Gece Kitaplığı Yayınları, İstanbul 2015; Salih Köse, “Şer’iyye Sicillerine Göre 19. Yüzyılda Sivas’ta Kullanılan Kadın Adları”, *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 1, C. 43, 2019, ss. 155-181.

<sup>8</sup> Diğer çalışmalar için bkz. Bahaeddin Yediyıldız-Özkan İzgi, “1455 Yılında Ordu ve Yöresinde Kullanılan Şahıs Adları”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Şükrü Elçin Armağanı*, Ankara 1983, ss. 361-368; Zeynel Özlü, “19. Yüzyılda Düzce ve Akçakoca Kazalarında Kullanılan Aile ve Kişi Adları”, *Erdem*, S. 53, 2009, ss. 145-184; Tuncer Gülensoy, “XXI. Yüzyılda Türkiye Kişi Adlarına Bir Bakış”, *Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi*, S. 5, C. 3, 2010, ss. 76-81; Ahmet Gündüz, “Antep Şehrindeki Kişi Adları Hakkında Bir Değerlendirme”, *Gaziantep Üniversitesi Ayıntab Araştırmaları Dergisi*, S. 2, C. 2, 2019, ss. 1-20; Erdal Aydoğmuş, “Kazak Türklerinde “Kadın” Kişi Adları”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 67, C. 0, 2020, ss. 367-377; Naciye Güngörmüş, “Eski Macar Kişi Adlarında Doğu Unsurları”, *Hacettepe üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, S. 9, 2008, ss. 265-280; Ahmet Kayasandık, “Türkmen Türkçesinde Fillerden Yapılan Kişi Adları”, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 29, C. 11, 2019, ss. 396-403; Hatice Kutlar, “Anlamın Bir Parçası Olarak Atasözü ve Deyimlerdeki Kişi Adları”, *The Journal of Turkic Language and Literature Surveys (TULLIS)*, S. 1, C. 5, 2020, ss. 56-113; Kürşat Efe, “Ömer Seyfettin’in Eserlerinde Kişi ve Yer Adları”, *Rumeli’de Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 21, 2020, ss. 198-222; Sinan Uygur, “1595 Tarihli Defter-i Mufassal-ı Liva-i Ahışha’da Geçen Türkçe Kökenli Kişi Adları Üzerine”, *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 2, 2017, 587-635.

Bu makalede literatüre kazandırılmamış olan 1805-1807 ve 1853-1856 yılları arasında Tokat ilindeki Müslüman kadın isimleri 10 ve 63 Numaralı Tokat Şer'ıye Sicili'nden elde edilen veriler ışığında tespit edilmiştir. Bahsi geçen Şer'ıye Sicilleri'nin çalışmaya esas alınmasının nedeni daha önce onomastik bir çalışmada kullanılmamış olmaları ve bu kayıtlara yansıyan Müslüman kadın isimlerinin değerlendirilebilecek çoğunlukta olmasıdır. Tespit edilen Müslüman kadın adları öncelikle tür ve köken bağlamında incelenmiş, daha sonra en çok ve en az kullanılan isimler tablolar halinde açıklanarak elde edilen bilgiler hakkında değerlendirmeler yapılmıştır.

### 1.1805-1807 VE 1853-1856 YILLARINDA TOKAT'TA KULLANILAN MÜSLÜMAN KADIN İSİMLERİNİN TÜRLERİ VE KÖKENLERİ

**Tablo 1:1805-1807'de İsimlerin Tür ve Kökenleri**

Köken	İsim	Sayı	Kişi	% Oranı
<b>Ar.</b>	Fatma, Ayşe, Zeynep, Hatice, Şerife, Rukiye, Emine, Munise, Arife, Asiye, Saliha, Rabia, Şakire, Nefise, Hanife, Hafize, Raziye, Maide, Zahide, Esmâ, Hamide, Meryem, Rafia, Safiye, Marziye, Naime, Saniye, Emetullah, Saime, Vahide, Rahime, Havva, Nakibe, Zehra, Adile, Salime, Afife, Halime, Aliye.	39	195	78,31
<b>Ar.-Ar.</b>	Ümmü Gülsüm, Şerife Ayşe.	2	41	16,46
<b>Ar.-Tr.</b>	İsmihan.	1	1	0,40
<b>Far.</b>	Kezban, Daye, Penbe, Dudu.	4	9	3,61
<b>Tr.</b>	Hanım.	1	1	0,40
<b>Far.-Ar.</b>	Gülbeyaz.	1	1	0,40
<b>Far.-Tr.</b>	Gülşen.	1	1	0,40
<b>Toplam</b>		<b>49</b>	<b>249</b>	

(Ar (Arapça), Ar-Ar (Arapça-Arapça), Ar-Tr (Arapça-Türkçe), Far (Farsça), Tr (Türkçe), Far-Ar. (Farsça-Arapça), Far-Tr (Farsça-Türkçe))

10 Numaralı Tokat Şer'ıyye Sicili'ne dayalı olarak elde edilen Tokat'ta kullanılan Müslüman kadın isimleri Tablo 1'de sunulmuştur. Toplam olarak yedi kategori altında toplanan 49 farklı ismin 249 ayrı kişi tarafından tercih edildiği görülmektedir. Yapılan kategorize işlemi içerisinde 39 değişik ismin 195 kadınca kullanımı ile ortaya çıkan %78,31'lik oranla Arapça kökenli adlar ilk sırada yer almaktadır. Daha sonra %16,46'lık tercih yüzdesi ile Arapça-Arapça menşeli adlar ikinci sıradadır. Üçüncü sırada %3,61'lik oranla Farsça kadın isimleri gelmektedir. Geriye kalan Arapça-Türkçe, Türkçe, Farsça-Arapça ve Farsça-Türkçe temelli adların kullanım oranları sadece %0,40 düzeyinde kalmıştır.

**Tablo 2: 1853-1856'da İsimlerin Tür ve Kökenleri**

Köken	İsim	Sayı	Kişi	%Oranı
<b>Ar.</b>	Fatma, Ayşe, Zeynep, Hatice, Şerife, Rukiye, Alime, Emine, Munise, Hüsne, Arife, Asiye, Elif, Saliha, Anka, Rahiye, Rabia, Münife, Şakire, Nefise, Hakime, Hanife, Hafize, Abide, Raziye, Atike, Maide, Tori?, Zahide, Esmâ, Hamide, Sare, Elife, Sarife	33	218	93,96
<b>Ar.-Ar.</b>	Ümmü Gülsüm	1	1	0,43
<b>Far.</b>	Nazik, Tusi, Kezban,	3	7	3,01
<b>Tr.</b>	Döndü	1	1	0,43
<b>Ar.-Far.</b>	Şerife Tusi, Neslihan	2	4	1,72
<b>Far.-Ar.</b>	Gülbeyaz	1	1	0,43
<b>Toplam</b>		<b>41</b>	<b>232</b>	

(Ar (Arapça), Ar-Ar (Arapça-Arapça), Far (Farsça), Tr (Türkçe), Ar-Far (Arapça-Farsça), Far-Ar (Farsça-Arapça))

63 Numaralı Tokat Şer'iyeye Sicili'ne göre, Müslüman kadın adlarının tür ve kökenleri Tablo 2'de gösterilmiştir. Buna göre, toplam altı kategoride 41 farklı ad kullanılmıştır. Bu tasnif içerisinde 33 isimle Arapça kökenliler ilk sırada iken üç değişik isim ile Farsça kökenliler ikinci sıradadır. İlâveten Arapça-Arapça, Türkçe, Arapça-Farsça, ve Farsça-Arapça kökenli isimlerin oranları düşük düzeydedir. Köken açısından ismi taşıyanların genel toplama oranına yüzdelik dilimlerle bakıldığında Arapça kökenliler %93,96; Farsça kökenliler %3,01; Arapça-Arapça, Türkçe ve Farsça-Arapça kökenlilerin her biri %0,43 ve Arapça-Farsça kökenliler %1,72'lik paya sahiptir.

### **1.1. 1805-1807 ve 1853-1856 Yıllarında Tokat'ta En Çok Kullanılan Müslüman Kadın İsimleri**

10 Numaralı Tokat Şer'iyeye Sicili'ne göre 1805-1807 tarihleri arasında Tokat'ta Müslüman kadınlarca en sık alınan adlar Tablo 3'te gösterilmiştir. Buna göre en fazla rastlanılan isimler sırası ile Ayşe, Fatma, Şerife, Emine, Rukiye, Hatice, Saliha, Ümmü Gülsüm ve Zeynep'tir. Menşelerine bakıldığında tüm bu kadın adlarının Arapça kökenli olduğu dikkat çekecektir. Öyle ki tabloda sunulan isimlerin 10 Numaralı defterden elde edilen tüm Müslüman kadın isimlerine oranı %77,88'dir. Hz. Muhammed'in ailesinden kadınların adlarının sıkça alındığı aşikârdır.

**Tablo 3: 1805-1807 Yıllarında Tokat'ta En Çok Kullanılan Müslüman Kadın İsimleri**

İsim	Sayı	% Oranı
Ayşe	42	16,86
Emine	27	10,84
Fatma	34	13,65
Hatice	14	5,62
Rukiye	20	8,03
Saliha	9	3,61
Şerife	33	13,25
Ümmü Gülsüm	8	3,21
Zeynep	7	2,81

1853-1856 yılları arası kayıtlara göre, Tokat'ta en fazla kullanılan Müslüman kadın adları Tablo 4'te verilmiştir. Şerife, Fatma, Hatice, Ayşe, Emine, Rukiye, Saliha, Nefise ve Zeynep isimleri en sık tekrar edenlerdir. Köken itibarı ile bakıldığında bu adların tamamının Arapça olduğu görülecektir ki tüm isimlere oranı %75,81'dir. Göze çarpan unsurlardan bir diğeri de İslamiyet'in isim verme hususundaki baskınlığıdır. Zira "Emine" Hz. Muhammed'in annesinin; "Zeynep, Rukiye, Ümmü Gülsüm ve Fatma" Hz. Muhammed'in kızlarının; "Ayşe ve Hatice" Hz. Muhammed'in eşlerinin isimleri iken "Saliha" adı Kur'an-ı Kerim'de zikredilmektedir.

**Tablo 4: 1853-1856 Yıllarında Tokat'ta En Çok Kullanılan Müslüman Kadın İsimleri**

İsim	Sayı	% Oranı
Şerife	43	18,53
Fatma	30	12,93
Hatice	28	12,06
Ayşe	24	10,34
Emine	15	6,46
Rukiye	13	5,60
Saliha	9	3,87
Nefise	8	3,44
Zeynep	6	2,58

## 1.2. 1805-1807 ve 1853-1856 Yıllarında Tokat'ta En Az Kullanılan Müslüman Kadın İsimleri

1805-1807 tarihleri arasında Tokat'ta sadece bir defa geçen Müslüman kadın isimleri Tablo 5'te sıralanmıştır. Görülecektir ki yine burada da Arapça kökenli adlar çoğunluğu teşkil etmektedir. Çalışma yılları arasındaki tüm adlara oranı %10,4'tür.

**Tablo 5: 1805-1807 Yıllarında Tokat'ta En Az Kullanılan Müslüman Kadın İsimleri**

İsim	Sayı	Kökeni
Adile	1	Ar
Afife	1	Ar
Aliye	1	Ar
Dudu	1	Far
Esmâ	1	Ar
Gülbeyaz	1	Far-Ar
Gülşen	1	Far-Tr
Hafize	1	Ar
Halime	1	Ar
Hanım	1	Tr
Hanife	1	Ar
Havva	1	Ar
İsmihan	1	Ar
Kezban	1	Far
Meryem	1	Ar
Munise	1	Ar
Naime	1	Ar
Nakibe	1	Ar
Nefise	1	Ar
Rabia	1	Ar
Safiye	1	Ar
Salime	1	Ar
Saniye	1	Ar
Şakire	1	Ar
Zahide	1	Ar
Zehra	1	Ar



63 Numaralı Tokat Şer'iyeye Sicili'nde birer kez tekrar eden isimler Tablo 6'da okuyucuya sunulmuştur. Yine bu kategoride de Arapça kökenli adların yoğunlukta olduğu görülmüştür. Yalnızca bir defa zikredilen bu isimlerin her birinin yüzdelik katkısı %0,43, toplamlarının payı ise %4,73'tür.

**Tablo 6: 1853-1856 Yıllarında Tokat'ta En Az Kullanılan Müslüman Kadın İsimleri**

İsim	Sayı	% Oranı
Hüsne	1	0,43
Arife	1	0,43
Elife	1	0,43
Münife	1	0,43
Şakire	1	0,43
Neslihan	1	0,43
Sare	1	0,43
Döndü	1	0,43
Mahide	1	0,43
Tori	1	0,43
Esmâ	1	0,43

### 1.3. İkili İsimler

1805-1807 zaman aralığında Tokat'ta Müslüman kadınlarca alınan iki sözcüklü adlar Tablo 7'de gösterilmiştir. Gülbeyaz bir kez, İsmihan bir kez ve Ümmü Gülsüm sekiz kez görülmüştür.

**Tablo 7: 1805-1807 Yıllarında Tokat'ta Kullanılan İkili, Müslüman Kadın İsimleri**

İsim	Sayı	Köken	% Oranı
Gülbeyaz	1	Far-Ar	0,40
İsmihan	1	Ar	0,40
Ümmü Gülsüm	8	Ar-Ar	3,2

1853-1856 yılları arasında tespit edilen ikili sözcüklü adlar Tablo 8'de verilmiştir. Toplam olarak üç tane ikili isim tespit edilmiştir. Ümmü Gülsüm üç kez, Şerife Tusi üç kez, Gülbeyaz ise bir kez zikredilmiştir.

**Tablo 8: 1853-1856 Yıllarında Tokat'ta Kullanılan İkili, Müslüman Kadın İsimleri**

İsim	Sayı	Köken	%Oranı
Gülbeyaz	1	Far-Ar	0,43
Şerife Tusi	3	Ar-Far	1,29
Ümmü Gülsüm	3	Ar-Ar	1,29

## 2. TÜRK-İSLAM İSİM VERME GELENEĞİNİN TOKAT'TA KULLANILAN KADIN İSİMLERİNE YANSIMALARI

Bu çalışmada 1805-1807 ve 1853-1856 dönemi arasında Tokat'ta kullanılan Müslüman kadın isimlerinin tür ve köken bağlamında bir değerlendirmesi yapılmıştır. Elde edilen veriler ışığında yapılan kritikte Tokat'ta insanların isim koyarken Türk, Arap, Fars ve İslam geleneklerini fazlası ile tercih ettiğini görmekteyiz. En baskın grup olarak Arapça kökenli adların bulunduğu tespit edilmiştir.

### 2.1. Arapça Kökenli İslami İsimler

İslam dininin Türkler tarafından kabul edilmesi ile birlikte Hz. Allah'ın sıfatlarına ek konularak (abd=kul) bu sıfatların, Hz. Muhammed ve aile fertlerinin isimlerinin, ashâb-ı kirâm mensuplarının ve manevi şahsiyetlerin adlarının hem kadın hem erkek isimlendirmelerinde oldukça sık kullanıldığı görülmüştür. “*Peygamberlerin isimleriyle isim koyunuz*”, “*Kimin çocuğu olursa onun sağ kulağına ezan, sol kulağına kamet okunsun*” hadisleri Müslümanların ad verme konusundaki yaklaşımlarına öncülük etmiştir (Açıkel, 2003: 316). Daha önce de izah edildiği gibi Arapça kökenli isimler kadın isimlerinin verilmesinde en baskın grubu teşkil etmektedir. İncelediğimiz zaman diliminde Tokat'ta Arapça İslami ad seçme konusunda şu hususların öncülük ettiği tespit edilmiştir.

#### 2.1.1. Hz. Muhammed'in Annesinin İsmi:

Hz. Muhammed'in validesinin ismi Hz. Amine'dir. Ancak bu isim Emine olarak çalıştığımız kaynaklar içerisinde kadınlar tarafından kullanılmıştır. 63 Numaralı defterde tespit edilen ve 15 kadın tarafından alınan bu ismin genel toplam içerisindeki oranı % 6,45 iken 10 Numaralı defterdeki 27 isim ile bu oran % 10,08'dir.

#### 2.1.2. Hz. Muhammed'in Kızlarının İsimleri:

Peygamber Efendimizin dört kız evladının Zeynep, Rukiye, Ümmü Gülsüm ve Fatma isimleri 1853-1856 döneminde toplamda 52 kişi tarafından tercih edilmiş iken 1805-1807 arası dönemde 69 kadın tarafından tercih edilmiştir. İki defterden elde edilen veriler ışığında en fazla kullanılan isim 64 kişi ile Fatma iken daha sonra 33 ile Rukiye, 13 ile Zeynep ve 11 ile Ümmü Gülsüm adıdır. Bu kategori altındaki toplam 116 kişi tarafından alınan isimlerin iki defterden tespit edilen 481 adet isme oranı % 24,11'dir.

#### 2.1.3. Hz. Muhammed'in Eşlerinin İsimleri:

Hz. Muhammed'in eşlerinin isimleri olan Ayşe ve Hatice yine her iki defterde de en fazla tercih edilen İslami kaynaklı Arapça kadın isimleridir. Zira 63 Numaralı defterde Ayşe adı 24 kişi tarafından alınmış iken Hatice ismi 28 kişi tarafından alınmıştır. Diğer taraftan 10 Numaralı defterde Ayşe adı 42 kişi tarafından kullanılmakta iken Hatice ismi 14 kişi tarafından kullanılmakta idi. Bu iki ad toplam olarak 52 farklı kimse tarafından kullanılmıştır. Bu iki ismin iki defterdeki genel toplam içerisindeki yeri % 22,45'tir.

## 2.2. Kur‘ân-ı Kerîm’de Zikredilen Diğer İsimler:

Bir Müslüman için Kur‘ân-ı Kerîm her alanda olduğu gibi isim verme hususunda da bir başvuru kaynağı niteliği taşımaktadır. Alime, Asiye, Elif, Saliha, Maide, Hüsne ve Esmâ adları yine bu bağlamda tercih edilen isimlerdir. 63 Numaralı defterde Alime, Asiye, Esmâ ve Elif bir kişi; Saliha ise dokuz kadın tarafından kullanılmakta idi. 10 Numaralı defterde Asiye iki kez, Esmâ bir kez, Saliha dokuz, Havva bir kez zikredilmiştir.

### 2.2.1. Kadın Evliya ve Sahabe İsimleri:

Her dinde olduğu gibi İslamiyet’te de manevi liderlerin örnek alındığı muhakkaktır. Basralı bir sûfî kadın olan Rabia el-Adeviyye fakir bir ailenin dördüncü çocuğu olduğu için “Rabia” adını almıştır. Basra tasavvuf ekolünün en önemli temsilcilerinden olan Rabia, zaman içerisinde halk arasında oldukça muteber konuma gelmiştir (Küçük, Ceyhan, 2007: 380). 1853-1856 yılları arasında iki kişide tespit edilen Rabia ismi idol olma düşüncesinin bir tezahürüdür. Yine bu bağlamda Rabia adına 1805-1807 döneminde Tokat’ta bir kez tesadüf edilmiştir.

Atike, Aşere-i mübeşşereden olan Said b. Zeyd’in hemşiresidir ve İslamiyet’i kabul eden bir şair sahabedir. Hicretten önce Müslüman olan Atike bint-i Zeyd, Medine’ye hicret etmiş daha sonra da Hz. Ebubekir’in oğlu Abdullah ile evlenmiştir. Abdullah, Taif Savaşı’nda aldığı ok yarısından mütevellit vefat edince Atike, bir yıl sonra Hz. Ömer ile evlendi (Çubukcu, 1991: 73). Hz. Ömer, minberde şehit edilince Zübeyr b. Avvam ile nikâhlanmıştır. Zübeyr b. Avvam da şehit edildikten sonra rivayetlere göre Hz. Ali’nin oğlu Hz. Hüseyin ile dünya evine girmiştir. Hz. Hüseyin’in Kerbela’da şehit edilmesi kendisini çok müteessir etmiştir ve çektiği ızdırabı anlatmak için şairlik vasfını kullanarak mersiye yazmıştır (Çubukcu, 1991: 74). Yine örnek alınma bağlamında değerlendirilen Atike adı 1853-1856 yılları arasında Tokat’ta iki kişi tarafından kullanılmıştır.

### 2.2.2. Güne, Aya ve Zamana Göre Belirlenmiş İsimler:

Bu kategori altında değerlendirilen Arife adına 1853-1856 arası dönemde Tokat’ta bir defa rast gelinmiş iken 1805-1807 arası dönemde yedi kez rast gelinmiştir.

### 2.2.3. Masal ve Efsanelere İstinaden Konulan İsimler:

Bu sınıflamada 63 Numaralı Tokat Şer‘iyye Sicili’nde sadece bir adet ad vardır. Anka.

### 2.2.4. Dindar Kimseleri İfade Eden İsimler:

Bu gruba dâhil olan beş isim 1805-1807 ve 1853-1856 arası dönemde Tokat’ta kullanılmaktaydı. Zahide, Şakire, Abide, Hanife, Hamide.

### 2.2.5. Yücelik ve Güzel Ahlak Bildiren İsimler:

Bu tasnife dâhil olan dört isim Tokat’ta çalışma zamanımız içerisinde tespit edilmiştir. Munise, Şerife, Münife, Afife.

### 2.2.6. Hayvanlardan Esinlenilerek Konulan İsimler:

Bu kategori altında Tokat’ta bir tane isim görülmüştür. Rahiye.

### 2.3. Diğer Arapça Kökenli İslami İsimler:

Yukarıda bahsedilen grupların dışında Tokat'ta herhangi bir şekilde tercih edilen Arapça kökenli İslami isimler de mevcuttur. Bu adların kullanılmasında yine İslami değerlerin ve şahsiyetlerin önemli tesiri olduğunu söylemek mümkündür. Nefise, Naime, Marziye, Hakime, Hafize, Raziye, Tori, Sare, Elife adları bu kategoride değerlendirilmiştir.

#### 2.3.1. Türkçe Kökenli İsimler:

1853-1856 yılları arası dönemde Tokat'ta Müslüman kadınların arasından sadece bir kişi Türkçe (Döndü), 1805-1807 arası zaman diliminde Tokat'ta yine bir kişi Hanım ismini almıştır.

#### 2.3.2. Farsça Kökenli İsimler:

1805-1807 tarihlerinde Tokat'ta Müslüman kadınlarca Farsça (Kezban, Daye, Penbe, Dudu), Farsça-Arapça (Gülbeyaz), Farsça-Türkçe (Gülşen) isimlere rast gelinmiştir. Kezban bir, Daye üç, Penbe dört, Dudu bir, Gülbeyaz bir ve Gülşen bir kişi tarafından kullanılmıştır.

İncelenen 63 Numaralı Tokat Şer'iyeye Sicili'ne göre, Tokat'ta Farsça kökenli Nazik, Tusi?, Kezban,; Arapça-Farsça kökenli Şerife Tusi ve Neslihan ve Farsça-Arapça kökenli Gülbeyaz adlarının kadınlar tarafından kullanıldığı olmuştur.

#### 2.3.3. Kadınlara Verilen Unvanlar ve Lakaplar

Müslüman kadınlar adına en fazla tercih edilen unvan hem 1805-1807 hem 1853-1856 döneminde "Hatun" olmuştur. "*Emine Hatun*" (63 No'lu TŞS, 12/A1), *Aişe bint-i Osman nâm Hatun* (63 No'lu TŞS, 16/B2), *Hatice nâm Hatun* (63 No'lu TŞS, 13/B2), *Hamide nâm Hatun* (10 Nolu TŞS, 5/2), *Rukiye Hatun* (10 No'lu TŞS, 23/2), *Saliha Hatun* (10 No'lu TŞS, 55/3), *Penbe Hatun* (10 No'lu TŞS, 159/3)" gibi... 10 Numaralı Tokat Şer'iyeye Sicili'nde 63 Numaralı Tokat Şer'iyeye Sicili'nden farklı olarak beş kadının avret unvanı ile anıldığı görülmüştür. "*Gülşen ve Şerife nâm avretler* (10 No'lu TŞS, 2/11), *Rukiye nâm avret* (10 No'lu TŞS, 5/7), *Yozgatlı ve Kefere kızı nâm avretler* (10 No'lu TŞS, 4/4)" gibi.

Her iki çalışma döneminde de Müslüman kadınların Müteveffiyeye şeklinde nitelendiği görülmüştür. "*Müteveffiyeye mezbûre Kezban bint-i Ebubekir bin Ahmed nâm Hatun* (63 No'lu TŞS, 33/A1), *Fatma bint-i Yusuf nâm müteveffiyeye* (10 No'lu TŞS, 41/1)" gibi. Ancak Hanım, Şerife ve Hacı sözcüklerinin Müslüman kadınların unvanı olarak kullanıldığına dair delile hem 10 hem 63 Numaralı Tokat Şer'iyeye Sicili'nde rastlanmamıştır. Burada ifade edilmesi gereken bir husus şudur ki kadınlar söz konusu olduğunda erkekler kadar çok fazla lakap ve unvan zikredilmemiştir. Zira bir erkek için boy, kilo, sakal veya toplumsal statü gibi pek çok unsurdan dolayı lakaplar konulabilmiştir. Yaptığımız çalışmada 1853-1856 arasında Tokat'ta sadece bir tane "Kör" şeklinde fiziksel özelliğe bağlı lakap kullanıldığı tespit edilmiştir "*Kör Şerife Hatun* (63 No'lu TŞS, 41/A.)".

İlaveten yine sadece bir tane niteleyici sıfatla kadın ismi zikredilmiştir. “*Abalı Sarife Hatun* (63 No’lu TŞS, 20/B1)”. Bahsi geçen “aba” ifadesi kumaş veya giyilen elbiseyi belirtmektedir<sup>9</sup>.

Kadınların kimlikleri tanımlanır iken babalarının isimleri ile tanıtıldığı görülmüştür. “*Şerife bint-i İbrahim* (63 No’lu TŞS, 1/A1.), *Fatma bint-i Halil* (63 No’lu TŞS, 1/A1), *Rukiye bint-i asıfoğlu Mehmed bin Ömer bin Abdullah* (63 No’lu TŞS, 1/A1)” gibi. İlaveten kadınların eşleri vasıtası ile tanıtıldığı da olmuştur. “*İshak oğlu bin İshak zevcesi Hanife* (63 No’lu TŞS, 2/B1), *Ömer bin Ali’nin veraseti zevce-i metrukesi Hatice* (63 No’lu TŞS, 4/A1), *Sofi Mehmed bin Mehmed’in veraseti zevce-i menkûhâ-i metrûkesi Zeyneb* (63 No’lu TŞS, 5/B2.)” gibi. Ayrıca bir kimsenin validesi (“*Tokat’ın Zilli Hacı Mahallesi’nde validesi olan Emine Hatun* (63 No’lu TŞS, 5/B1.), *kayın validesi Hâkime* (63 No’lu TŞS, 13/B2), *validesi Atike Hatun* (63 No’lu TŞS, 42/A.), *Tokat’ta Havace Ahmet Mahallesinde validesi Hanife* (63 No’lu TŞS, 13/B2)”) ve kızı “*Bursalı Ali’nin kerîmesi Şerife* (63 No’lu TŞS, 2/A1)”) olarak kadınların beyan edildiği de olmuştur.

“*Büyük anne veya babanın annesi*<sup>10</sup>” anlamına gelen “cedde” sözcüğü kadınlar için kullanılmıştır. “*Sagîre-i mezbûrenin ceddeleri vasi-i mensûbesi anasının anası mezbûre Şerife Hatun* (63 No’lu TŞS, 28/A3.)”, “*sagîrân-ı merkûmân ceddeleri vâsî-i mensûbeleri mezbûre Abide Hatun* (63 No’lu TŞS, 19/A1)”, “*ceddeleri vüsâye-i mensûbeleri mezbûre Emine Hatun* (63 No’lu TŞS, 23/B1)” gibi.

## SONUÇ

1800’lü yıllarda Tokat şehrinde Müslüman kadınlar tarafından kullanılan isimleri tespit etmek adına 10 ve 63 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicilleri taranmıştır. Yapılan çalışmada görülmüştür ki Arapça kökenli adlar büyük çoğunluğu teşkil eder iken Farsça ve Türkçe kökenliler de mevcuttur. Fatma, Ayşe, Zeynep gibi çok sık karşılaşılan adlar yanında Tusi, Elife, Nazik ve Sarife gibi nadir görülen adlara da rastlanılmıştır.

Beklenildiği şekilde İslam dininin isim koyma adet ve davranışlarında gayet baskın olduğu açıktır. Hz. Muhammed’in annesinin, kızlarının ve eşlerinin adları; Kur’ân-ı Kerîm’de zikredilen adlar, evliya ve sahabe isimleri insanların bebeklerine verdikleri adlarla günümüze kadar yaşatılmıştır. Ayrıca az da olsa doğadan, günlerden ve efsanelerden kaynaklı adlar da bulunmaktadır.

Kadınlar için kullanılan bazı unvanlara 10 ve 63 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicili’nde rast gelinmemiştir. Hanım, Hacı, Şerife gibi. Ancak “Hatun” oldukça sık görülen bir unvan türü olmuştur. Özellikle “Hatun” sözcüğünden başka “kerime, cedde, valide ve zevce” Müslüman kadınları defaatle nitelemiştir.

1805-1807 yıllarını kapsayan 10 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicili’nde 49 farklı ismin 249 kişi tarafından alındığı görülmüştür.

<sup>9</sup> Aba: “Yünden, dövülerek yapılan kalın ve kaba kumaş; bu kumaştan yapılmış yakasız ve uzun üstlük; eskiden dervişlerin giydiği abadan yapılmış, önü açık hırka” (*Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük I*, “Aba”, Sözlük Bilim ve Uygulama Kolu Yayınları, Ankara 1998, s. 1).

<sup>10</sup> Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugât*, “Cedde”, Aydın Kitabevi, Ankara 2010, s. 145.

Şerife, Fatma, Hatice, Ayşe, Emine, Rukiye, Saliha, Ümmü Gülsüm ve Zeynep en fazla karşılaşılan isimler iken Adile, Afife, Aliye, Dudu, Esmâ, Gülbeyaz, Gülsen, Hafize, Halime, Hanım, Hanife, Havva, İsmihan, Kezban, Meryem, Munise, Naime, Nakibe, Nefise, Rabia, Safiye, Salime, Saniye, Şakire, Zahide ve Zehra isimlerine sadece bir kez tesadüf edilmiştir.

İncelediğimiz 63 Tokat Şer‘iyye Sicili’nde de yer alan kadın isimleri tür ve sayısının pek fazla olmadığı görülmüştür. Kullanılan isimler arasında en fazla Şerife, Fatma, Hatice, Ayşe, Emine, Rukiye, Saliha, Nefise ve Zeynep adı vardır. Diğer adların tercih edilme sayısı ve kişisi nispeten daha azdır. Hüsne, Arife, Elife, Münife, Şakire, Neslihan, Sare, Döndü, Mahide, Tori, Esmâ adları sadece birer kez zikredilmiştir.

## KAYNAKLAR

### Arşiv Kaynakları

10 Numaralı Tokat Şer‘iyye Sicili

63 Numaralı Tokat Şer‘iyye Sicili

### Araştırma Eserleri

ACAR, H. (2019). “Türk Kültür ve Devlet Geleneğinde Kadın”, İnsan&İnsan, S. 21, s. 395-411.

AÇIKEL, A. (2003). “Artukabad Kazasında Türk Kişi Adları (1455-1520)”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. 13/S. 2, Elazığ, s. 305-335.

ARAS, M. Ö. (1988). “Ad Koyma”, TDV. İslam Ansiklopedisi, C. 1, İstanbul, s. 332-333.

ÇELİK, B. (2018). “Osmanlı’da Kadın İsimleri: Sivas Eyaleti Örneği (1742-1763)”, History Studies International Journal of History, C. 10, S. 10, s. 87-104.

ÇUBUKCU, A. (1991). “Atike bint Zeyd”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 4, İstanbul, s. 73-74.

DEMİR, A. (2011). “16. Yüzyılda Kelkit Kazası’nda Şahıs Adları”, e-Journal of New World Sciences Academy, C. 6, S. 1, s. 146-273.

DEVELLİOĞLU, F. (2010). Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat, “Cedde”, Aydın Kitabevi, 26. Baskı, Ankara.

KURT, Y. (1991). “Adana Sancağında Kişi Adları”, DTCTF. Tarih Araştırmaları Dergisi, C. 15, S. 26, s. 169-252.

KURT, Y. (1996). “Osmanlı Tahrir Defterlerinin Onomastik Değerlendirilmesinde Uygulanacak Metod”, Osmanlı Araştırmaları, C. 16, S. 16, s. 45-59.

KUŞÇU, A. D. (2016). “Selçuklu Devlet Yönetiminde Kadının Yeri ve Altuncan Hatun Örneği”, Selçuklu Medeniyeti Araştırmaları Dergisi, S. 1, s. 173-191.

KÜÇÜK, H. (2007). Ceyhan, Semih. “Rabia el-Adeviyye”, TDV. İslam Ansiklopedisi, C. 34, İstanbul, s. 380-382.

ÖZCAN, A., “Hatun”, TDV. İslam Ansiklopedisi, C. 16, İstanbul 1997, s. 499-500.

PARLATIR, İ. (2006). Osmanlı Türkçesi Sözlüğü, Yargı Yayınevi, Ankara.

Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük I, “Aba”, Sözlük Bilim ve Uygulama Kolu Yayınları, Ankara 1998.

UCA, Alaattin (2004). “Türk Toplumunda Ad Verme Geleneği”, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, S. 23, Erzurum, s. 145-150.

**EKLER****Ek 1: 10 ve 63 No'lu Tokat Şer'iyeye Sicillerine Göre Kadın İsimleri**

İsim	Sayı	Köken	% Oranı
Abide	7	Ar	1,45
Adile	1	Ar	0,20
Afife	1	Ar	0,20
Alime	1	Ar	0,20
Aliye	1	Ar	0,20
Anka	2	Ar	0,40
Arife	8	Ar	1,66
Asiye	3	Ar	0,60
Atike	2	Ar	0,40
Ayşe	66	Ar	13,72
Daye	3	Far	0,60
Döndü	1	Tr	0,20
Dudu	1	Far	0,20
Efrumiye	1	x	0,20
Elif	1	Ar	0,20
Elife	1	Ar	0,20
Emetullah	5	Ar	1,05
Emine	42	Ar	8,73
Esmâ	2	Ar	0,40
Fatma	64	Ar	13,30
Gülbeyaz	2	Far-Ar	0,40
Gülşen	1	Far-Tr	0,20
Hafize	3	Ar	0,60
Hâkime	1	Ar	0,20
Halime	2	Ar	0,40
Hamide	4	Ar	0,83
Hanım	1	Tr	0,20
Hanife	6	Ar	1,24
Hatice	42	Ar	8,73
Havva	1	Ar	0,20
Hüsne	1	Ar	0,20

İsmihan	1	Ar-Tr	0,20
Kezban	3	Far	0,60
Maide	2	Ar	0,40
Marziye	4	Ar	0,83
Meryem	1	Ar	0,20
Munise	5	Ar	1,03
Münife	1	Ar	0,20
Naime	1	Ar	0,20
Nakibe	1	Ar	0,20
Nazik	2	Far	0,40
Nefise	9	Ar	1,87
Neslihan	1	Ar-Far	0,20
Penbe	4	Far	0,83
Rabia	3	Ar	0,60
Rafia	1	Ar	0,20
Rahime	2	Ar	0,40
Rahiye	3	Ar	0,60
Raziye	6	Ar	1,24
Rukiye	33	Ar	6,86
Safiye	1	Ar	0,20
Saime	2	Ar	0,40
Saliha	18	Ar	3,74
Salime	1	Ar	0,20
Saniye	1	Ar	0,20
Sare	1	Ar	0,20
Sarife	1	Ar	0,20
Şakire	2	Ar	0,40
Şerife	76	Ar	15,80
Şerife Ayşe	2	Ar-Ar	0,40
Şerife Tusi	3	Ar-Far	0,60
Tori	1	Ar	0,20
Tusi	3	Far	0,60
Ümmü Gülsüm	11	Ar-Ar	2,28
Vahide	2	Ar	0,40



Zahide	2	Ar	0,40
Zehra	1	Ar	0,20
Zeynep	13	Ar	2,70

## Ek 2: İsimlerin Anlamları

İsim	Anlamı
Abide	Anıt, ibadet eden kul.
Adile	Doğruluktan ayrılmayan kimse.
Afife	İffetli kadın.
Alime	Bilgin kadın.
Aliye	Yüksek, yüce.
Anka	Masallarda adı geçen ve gerçekte var olmayan büyük kuş.
Arife	Belirli bir günün, olayın bir önceki günü veya ona yakın günler, ön gün.
Asiye	İsyan eden; direk, sütun; kederli üzüntülü kadın; Hz. Musa'yı Nil'den çıkararak büyütüp yetiştiren Firavun'un eşi.
Atike	Eski, özgür, soylu; güzel, genç kız.
Ayşe	Rahat ve huzur içinde yaşayan.
Daye	Dadı
Döndü	Henüz evlenmemiş kız; gittiği yerden dönen.
Dudu	Kadınlara verilen unvan; yaşlı Ermeni kadını; papağan.
Elif	Arap alfabesinin ilk harfinin adı.
Elife	İstenilen, alışılan şey; alışılmış.
Emetullah	Allah'ın kulu (kadınlar için kullanılır).
Emine	İnanılır, güvenilir; yüreğinde korku olmayan; tehlikesiz.
Esmâ	İsimler
Fatma	Çocuğunu süttten kesen kadın; Hz. Muhammed'in ilk eşi Hz. Hatice'den doğan kızı.
Gülbeyaz	Beyaz gül.
Gülşen	"Gül gibi güzelsin" anlamında kullanılan bir isim.
Gülsüm	Yuvarlak, dolgun yüzlü.
Hafize	Koruyan.
Hakime	Egemen, hükmeden; başta olan, üstün gelen.
Halime	Yumuşak huylu.
Hamide	Övülmeye değer; hamd eden, şükreden.
Hanım	Kız ve kadınlara verilen unvan, bayan; kadınlığın bütün iyi niteliklerini taşıyan.

Hanife	İslam dinine sıkı sıkıya bağlı kimse; İslamiyet'ten önce tek Tanrı'ya inanan.
Hatice	Erken doğan kız çocuğu.
Havva	İlk kadın; canlı, can veren.
Hüsne	Çok, en çok.
İsmihan	Adı hükümdar adı gibi olan.
Kezban	Kâhya kadın, bir daireyi idare eden kadın.
Maide	Yemek, ziyafet; üzerinde yemek bulunan sofrası; Kur'an-ı Kerim'de bir surenin adı.
Marziye	Hoşa giden.
Munise	Cana yakın, sevimli; alışılan, alışmış.
Münife	Yüksek, ulu, büyük.
Naime	Nazlı büyütülmüş.
Nakibe	Öncü
Nazik	Başkalarına karşı saygılı davranan; ince yapılı, narin; özen gösterilmez ise kırılabilen; gerekli önlemler alınmadığında daha kötü olan; dikkat isteyen.
Nefise	Herkes tarafından beğenilen, çok güzel.
Neslihan	Han soyundan gelen, soylu.
Penbe	Beyaz ile kırmızının karışımından elde edilen renk.
Rabia	Dördüncü; saatteki salisenin altmışta biri; Tanzimat'tan sonra memurlukta bir rütbe.
Rafia	Kaldıran, yükselten.
Rahime	Merhametli.
Rahiye	Bal arısı.
Raziye	Boyun eğen, rıza gösteren.
Rukiye	Büyü, sihir, efsun.
Safiye	Katkısız, duru.
Saime	Oruç tutan kadın.
Saliha	Elverişli, yakışır; yetkisi ve hakkı olan; dinin emirlerine uygun hareket eden.
Salime	Eksiksiz, kusursuz, korkusuz.
Sare	Sıçrayan; ihtiyaç; susuzluk; Hz. İbrahim'in eşinin adı.
Şakire	Şükreden kimse.
Şerife	Şerefli, soylu, kutsal, temiz.
Vahide	Tek, bir, yalnız.
Zahide	Dinin buyruklarını yerine getiren, haramdan kaçınan kimse.
Zehra	Yüzü pek beyaz ve parlak olan kimse.
Zeynep	Değerli taşlar, mücevherler.